

To: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@minInv.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>
Cc: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@minInv.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@minInv.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
From: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
Sent: Thur 4/23/2020 2:40:08 PM
Subject: RE: Interdepartementale afstemming beslisnota Kamervragen luchtverontreiniging en corona voor LNV en VWS
Received: Thur 4/23/2020 2:40:14 PM

Ha [redacted]

Dank voor je reactie. Onze woordvoerders hebben ook nog even contact gehad, ik begrijp dat het nieuwsbericht niet wordt aangepast.

Afgezien van het nieuwsbericht heb ik zelf nog een paar inhoudelijke vragen, om het goed te kunnen begrijpen.

Juist omdat dit punt in de publiekssamenvatting staat en het ook in de brief aan de Tweede Kamer staat.

Ik probeer je eind middag nog even te bellen.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>

Verzonden: donderdag 23 april 2020 14:32

Aan: [redacted] <[redacted]@minInv.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@minInv.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>

CC: [redacted] <[redacted]@minInv.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@minInv.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>

Onderwerp: Re: Interdepartementale afstemming beslisnota Kamervragen luchtverontreiniging en corona voor LNV en VWS

Beste [redacted]

Ik had al aangegeven dat na overleg hier met de communicatieadviseurs we dit nieuwsbericht niet meer willen aanpassen. Een reden en een belangrijke is dat deze toevoeging tot verwarring gaat leiden.

Het hele rapport gaat over de relatie veehouderij en longontsteking ten opzichte van een controlegebied met weinig veehouderij en nu zeg je in het nieuwsbericht dat het maar een van de factoren is. Dat maakt het zeer onduidelijk. De kernboodschap is dat er meer longontstekingen voorkomen in gebieden met intensieve veehouderijen. Want je vindt met de ecologische gebiedsvergelijking meer longontstekingen in gebieden met veel intensieve veehouderij ten opzichte van vergelijkbare gebieden zonder veehouderij.

Om nu deze zin toe te voegen, maak je het heel ingewikkeld. Ik ga ervanuit dat dan veehouderij een belangrijke factor (fijnstof, ammoniak en ziekteverwekkers als mogelijke causaliteit), maar niet altijd tot afstand is te relateren. Nu met deze toevoeging vraag ik me af waarom we naar causaliteit gaan kijken, want dat is de vervolgvraag. Dus nogmaals ik vind het zeer onduidelijk in zo'n kort nieuwsbericht en niet bijdragen aan de kernboodschap.

Dit hebben we uitgebreid besproken al met de GGDen, stuurgroep en communicatieadviseurs van alle partijen.

Groeten,

[redacted]

From: [redacted] <[redacted]@minInv.nl>

Sent: Thursday, 23 April 2020 14:16:04

To: [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]

Cc: [redacted]; [redacted]; [redacted]

Subject: RE: Interdepartementale afstemming beslisnota Kamervragen luchtverontreiniging en corona voor LNV en VWS

Ha [redacted]

Het is inderdaad lastig om het onderzoek in een kort bericht te vangen.

Voor ons is het belangrijk om zorgvuldig te communiceren over de 2 hoofdconclusies in het rapport. Het bericht is duidelijk en zorgvuldig over de conclusie t.a.v. de geitenhouderijen.

Het feit dat de tweede conclusie (inzake meer longontstekingen in gebieden met veel intensieve veehouderij) waarschijnlijk meerdere oorzaken kent waarvan de veehouderij er mogelijk 1 is, komt niet terug in het nieuwsbericht en staat wel duidelijk in de publiekssamenvatting van het rapport. Wij vinden het vanuit het oogpunt van zorgvuldige communicatie belangrijk om dit te noemen.

Dat kan met de toevoeging van 1 zin in het nieuwsbericht (zie hieronder in **rood**). Deze zin komt letterlijk uit de publiekssamenvatting van het VGO3-rapport.

[redacted] onze woordvoerder, schakelt daarover met jullie woordvoerder.

Groet,

[redacted]

5.1.2i

Van: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>

Verzonden: maandag 20 april 2020 22:28

Aan: [redacted] <[redacted]@minlnv.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted]

[redacted] <[redacted]@minlnv.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>

CC: [redacted] <[redacted]@minlnv.nl>; [redacted] <[redacted]@minlnv.nl>; [redacted]

<[redacted]@rivm.nl>

Onderwerp: Re: Interdepartementale afstemming beslisnota Kamervragen luchtverontreiniging en corona voor LNV en VWS

Hi [redacted]

Dank voor het doorsturen. Ik snap dat jullie er ook mee worstelen, want het is niet zo makkelijk om het onderzoek in een kort nieuwsbericht te vangen. Dat proces hebben wij in de stuurgroep, met GGDen en met communicatieadviseurs al langer doorlopen.

Ik vind het met deze aanpassing er niet duidelijker op geworden. open einde in het bericht, wat bedoel je dan met andere factoren?

Jouw laatste aanpassing van afgelopen vrijdag heb ik nog met de 5.1.2e 5.1.2e van IRAS en onze communicatieadviseurs besproken en ze waren akkoord. Die versie heb ik je vanmorgen gestuurd en nu ook naar de GGDen gestuurd. Het lijkt me verstandig om die versie aan te houden.

gr,

5.1.2e

From: 5.1.2e) <5.1.2e @minlnv.nl>
Sent: Monday, 20 April 2020 21:57:28
To: 5.1.2e ; 5.1.2e ; 5.1.2e); 5.1.2e
Cc: 5.1.2e); 5.1.2e)
Subject: RE: Interdepartementale afstemming beslisnota Kamervragen luchtverontreiniging en corona voor LNV en VWS

Hi 5.1.2e
 Onze woordvoerder 5.1.2e heeft een voorstel voor (een laatste) wijziging gedaan in het nieuwsbericht, mede nav onderstaande mail.
 Hij zoekt hierover contact met zijn RIVM-collega.
 Leek me goed om jou ook dit tekstvoorstel te mailen.
 Groet,
 5.1.2e

5.1 5.1.2e)
Verzonden: maandag 20 april 2020 16:51
Aan: 5.1.2e <5.1.2e @rivm.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @minvws.nl>; 5.1.2e (5.1.2e) <5.1.2e @minlnv.nl>; 5.1.2e . <5.1.2e @minvws.nl>
CC: 5.1.2e @minienw.nl' <5.1.2e @minienw.nl>; 5.1.2e @minienw.nl' <5.1.2e @minienw.nl>; 5.1.2e 5.1.2e @rivm.nl>; 5.1.2e) <5.1.2e @minlnv.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @minlnv.nl>; 5.1.2e @rivm.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @minlnv.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @minlnv.nl>; 5.1.2e @uu.nl>

Onderwerp: RE: Interdepartementale afstemming beslisnota Kamervragen luchtverontreiniging en corona voor LNV en VWS

Ha 5.1.2e

Dank voor aangepast nieuwsbericht.

Wij hebben de TK-brief aangepast met de volgende alinea:

5.1.2i

Het feit dat deze conclusie inzake meer longontstekingen in gebieden met veel intensieve veehouderij, waarschijnlijk meerdere oorzaken kent waarvan de veehouderij er mogelijk 1 is, komt niet terug in het nieuwsbericht. Het is van belang om hier zorgvuldig en in lijn met jullie rapport over te communiceren, zeker in deze tijd. Dat is ook de wens van onze minister. Kunnen jullie het nieuwsbericht en de Q&A's hier nog op aanpassen? Onze woordvoerder 5.1.2e neemt hierover ook contact op met jullie afdeling communicatie.

waarschijnlijk toeval, maar het is wel relevant om te onderzoeken of die factoren niet toch iets met elkaar te maken hebben.

- Het RIVM (het CIB; Centrum Infectieziektenbestrijding) is aan het kijken naar mogelijke verbanden met veehouderij en luchtkwaliteit. Hierbij worden ook nog deskundigen van andere instituten betrokken.

Wat betreft het laatste bulletpoint. Binnen het RIVM-CIB wordt momenteel gekeken naar mogelijke verbanden veehouderij en luchtkwaliteit. Als hier resultaten over bekend worden is het voorstel om deze te communiceren met de VGO contactpersonen bij VWS en LNV. Afhankelijk van de bevindingen zou vervolgonderzoek binnen VGO-III kunnen worden opgepakt.

Met vriendelijke groeten.

5.1.2e

en

5.1.2e

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl De zorg voor morgen begint vandaag

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

www.rivm.nl/en Committed to health and sustainability

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

www.rivm.nl De zorg voor morgen begint vandaag

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

www.rivm.nl/en Committed to health and sustainability

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.
The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl *De zorg voor morgen begint vandaag*

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.
www.rivm.nl/en *Committed to health and sustainability*

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.
De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.
The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl *De zorg voor morgen begint vandaag*

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.
www.rivm.nl/en *Committed to health and sustainability*

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.
De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.
The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.